

אני יושב במטוס, בדרך לזנבה. חרגשה מוזרה.

כמה פעמים ישבתי במטוס כזה, חוץ צפייה למיפגש עם "האויב"? אני מנסה לזכור. פגישות גלויות, ש' דיווחתי עליהן בהרחבה, ופגישות חשאיות, שיכולתי רק לרמוז עליהן. עם ראשי ה' מחתרת האלג'ירית לפני 16 שנה, בקפה חשון בפאריס, עם שגריר ערבי בשגריר' רותו המהודרת, עם קבוצת דיפלומטים מצריים בדיה פרטית בניו-יורק, עם כמה מראשי הדוברים הערביים במעין "ועידת שולחן עגול" בקלוב אסקולוויבי בלונדון, אני נזכר בכמה מעמדים מוזרים. לפני הרבה שנים, מצאתי פעם את עצמי ב' מסיבה מסעם המישלחות הערביות באו"ם למען שליחי המתרת האלג'ירית. נוכחותו של הישראלי הבודד ביניהם חישמלה את כל הערבים, וגרמה כימעט למילחמת-אחים בין המתונים, שהפגינו יידות, ובין הקי' צוניים, שחרקו שיניים והתעלמו מקיומו. פעם ישבתי בטרקלין הגדול של מרכז האו"ם ושוחחתי במשך שעותיים עם ש' החוץ העיראקי דאן, האשם ג'ואד. ה' שגריר המצרי נעצר לידיו, הוצג בפני, קפא לשגייה ואו הושיט לי את ידו בנימוס. אבן עבר כמה פעמים, העיף מבט זועם ועבר מבלי לומר שלום.

בזנבה עצמה הוזמנתי פעם לשידור חי ברדיו, שהוקדש לעימות ביני ובין שליח הפתח בשווייץ. החלפנו דברי קיט' רוג קשים. כעבור זמן קצר הוא נספר מסרטן — ולאחר מכן נתברר שהקדיש את ימיו האחרונים לתיכנון פרשת מינכן. כבולוניה אכלתי ארוחת-צהריים בחברת גנרל מצרי, ובין הבשר הליפתן נתברר לנו שלחמנו זה בזה בכיס פלוג'ה, ב-1948, ושנינו נפצענו קשה ליד אותה גיבעה. כל מיני פגישות ועימותים.

היו ועידות, כמה פעמים בפרינצה. ה' וועידה הגדולה בבולוניה. תמיד: פגישות' הכנה עצבניות, סדריים בעייתי, נאומים לאור הזרקורים, פגישות פרטיות בחדרי-חדרים, עליות וירידות, רגעים של יאוש ורגעים של התרוממות הרוח, לפעמים מבטי-אבה, לפעמים נשיות על הלחי. אך שום דבר, שום דבר מכל אלה, לא רמה לוועידה העומדת להיפתח עתה בזנבה. ועידה בין ממשלות, תמרוך היסטורי.

צפייה גדולה. אבל גם הרבה מחשבות נוגות.

ועידה זו מתקיימת על גבי קבר' אחים ענק. 2400 הרוגים שלנו. מי יודע כמה תרומים שדחם.

האם זה היה באמת דרוש? הוועידה במתכונת זו, יכלה ל' התקיים גם לפני שדוש שנים. אינו אמרה ממשלתנו אז מה שאומר אנרי קיסנינג' בשמנו היום — חיינו מניעים לזרמון האומות בי ז'נבה כבר אז.

כפברואר 1971 שאל גונאר יארינג את המצרים אם הם מוכנים לכרות הסכם שלום רשמי עם ישראל, והם אמרו: כן. בתנאי שישראל תודיע על נכונותה לוותר על השטחים שמול שולום.

באותה שעה שאל יארינג את ישראל אם היא מוכנה להוריע שתחזיר את השט' חים אחרי שיהחם הסכם-שלום רשמי. ישראל יכלה להשיב: "באופן עקרוני כן — בתנאי שיושג שלום אשר יספק אותנו, ובתנאי שיוסכם על סידורי-ביטחון שיע' ניקו לישראל מרחבי-הגנה ועומק איס' טראסג'י."

אינו באה חשובה כזאת, היתה ועידת ז'נבה מתכונת אז.

נמאל עבדאל-נאצר הסכים לכך ערב מותו — וזאת היתה צוואתו לירשיו. שמעתי כמו אזוני את קולו של עבדאל-נאצר בסרט-הקלטת שלא פורסם מעולם, ושבו פירט גישה זו בהרחבה רבה. אבל ישראל השיבה בשלילה טוטאלית. הממשלה אמרה שרק בוועידה עצמה היא תגיד מה היא רוצה לשם. ובינתיים פור' סמו בנאומים ובעיתונים מסות של התנח' לות ותוכניות סיפוח. שהוכיחו לערבים שאיננו מתכוונים להחזיר את רוב השטחים. הרוגי מליחמת יום-הכיפורים של — אז הם נהרגו. כוויכוחים של ראשית 1971.

הנדרון

לזנבה

אני זוכר את הוויכוחים האלה. ויכוחים מרים בכנסת, כאשר דוברי כל הסיעות, במקהלה מדברת, האשימו אותי בתבוסנות ובגדיה, מפני שהעזתי לומר: עכשיו ה' זמן, השלום הוא בהישג ידנו, פיקחו את העיניים, תנו תשובה נכונה!

אני זוכר אף את אנשי-השלום ה' מדופלמים, שדיברו או גבחה על "תכתוב" ומחאו כף כאשר ניתנה התשובה השלי' לית ליארינג.

עכשיו אנחנו נפגשים על קבי' רים.

נכה 1973 אינה ז'נבה 1971, כפי שיכלה להיות. קשה לחשוב על כך ללא מרר' רות, ללא זעם. או היינו בשיא כוחנו. יוקרת צה"ל הרקיעה שחקים, בייחוד בעולם הערבי. ישראל היתה נוספולרית ברחבי העולם, רוב אירופה ואפריקה סדרו לה. יחסיה הבינלאומיים הגיעו לשיא. ארצות-הברית נראתה כמושבה ישראלית, המקבלת פקר' דות מירושלים. ברית-המועצות עוררה מורת-רוח גוברת בעולם הערבי, וכעבור שנה זרק אל-סאדאת את היועצים הסוב' יטיים ממצריים.

היינו בשיא כוחנו. יכולנו ל' הציע שלום נריב וזה השיג תנאים מכפסמליים.

אמרנו זאת בעיתון ובכנסת. חזרתי על כך, עד שהרגשתי את עצמי לפעמים כתר' כי מגוחך. עוד מהדהדת באוזני קריאת' ביניים הלגלגנית של ח"כ נכבד: "כמה פעמים עוד תחזור על זה? זה עוד לא נמאס לך?" (אותו ח"כ הוא עכשיו לוחם-שלום מוש' בע. ומכרזו בכל נאומיו שהוא האמין תמיד שצריכים לוותר למען השלום...)

עכשיו אנו חולכים לז'נבה ב' תנאים קשים דאוי-שיעור. יחסינו הבינלאומיים התמוטטו. צה"ל שוב אינו בקרתי-מינוצה. נשקיי-הנפט מרחף כחרב דחה מועד לראשו של העולם. אין לנו יריד זודת ארצה-יב' המחזרת אחרי העולם הערבי. קשת להתגבר על חמירות, על הועם.

ייחבת המתרחש בלב הערבים מעוותת את כל גישתנו לוועידה. שמעתי פוליטיקאי ישראלי, שאינו חר' שב את עצמו לכסיל, אומר: "רוצים מי איתנו שטחים. מה רוצים לתת לנו ב' —

תמורה? כלום. מילים. דיבורים על הכרה. נייר של שלום... אבל המילים האלה חונקות את הגרון הערבי. והיך הערבית תר' ער, כשהיא תחתום על הנייר. כי בעיני הערבים — כל הערבים — החווייה ההיסטורית היתה כזאת:

"היתה ארץ ערבית, פלסטין. במשך 1300 שנה חיו בה הערבים. הגנו עליה וקברו בה את מתיהם. באו היהודים ולקחו אותה, תחילה בעורמה ולאחר מכן בכוח. בני פלסטין גורשו ממנה. הם נמקים מזה דור בתנאים בלתי-אנושיים. היהודים לא הסתפקו בכך, אלא התקיימו שוב ושוב, תאוותם, עד שיקימו את מלכותם מן היאור ועד הפרת, כדברי כמה ממנהיגיהם. ייתכן ש-איאפשר למגר את הישראלים. אבל אסור להכיר בהם. להכיר בהם, פירושו להכיר בעוול המשוע, להשלים עימו סופית, להיכנע, להתבנות."

הישראלי זוכר את השואה היהודית, וחושש מפני שואה חדשה בארץ. הערבי זוכר את השואה הפלסטנית, וחושש שזה עלול לקרות מחר לכל עם ערבי אחר. כמושך שלושה דורות השתרשה גישה זו. לא חשוב אם היא נכונה מבחינה אובייקטיבית. חשוב ש' היא שודטת בלב כל ערבי מבחי' נה סובייקטיבית, שכל יוד ערבי סופג אותה עם חלב אימו.

ישנה כזאת לא תמות ביום אחד. דרוש רצף של חוויות חדשות, כדי להפיג את הקודמות.

ועידת ז'נבה תהיה חווייה חד' שה כזאת — חווייה שתמתח קו תחת התפיסות והאמונות של שלושה דורות ערביים.

בז'נבה יישבו הערבים עם נציגיה ה' רשמיים של מדינת-ישראל. לא כקצינים עם קצינים, בשדה-הקרב, כדי להסכים על לק הפסקת-האש, כמו בקילומטר 101. גם לא כנציגים זוטרים המסכימים על שביתת-נשק זמנית, כמו ברודוס. המטרה היא, בגלוי ובמוצהר: כריתת שלום.

עצם הישיבה בוועידה כזאת פירושה: הכרה בישראל, הכרה בקיומם-הקבע שלה, הכרה בצורך לכרות עימה שלום, שדור חדש יתחנך על ברכיו.

אלף הצהרות עוינות, ביטויי הסתייגות והסברים שיגידו שזה בעצם לא בדיוק מה שזה — לא ישנו עובדה פשוטה זו. יקרה מה שיקרה בישיבת הפתיחה. ייאמר בה מה שייאמר בה. יאמרו הפיר' שנים בקאהיר, בירושלים ובדמשק מה שיאמרו. באותו רגע יתחיל עידן חדש. התאריך יירשם בהיסטוריה של שני העמים, היום אחרי ז'נבה לא יהיה כיום שלפני ז'נבה. העולם הערבי יהיה אחר. אנחנו נחיה אחרים. אני עצמי, כמטוס שיביא אותי חזרה לארץ, אהיה אחר.

ה יקרה בוועידה? אלף ואחד גורמים ישיפעו על כך — ישר' אליים, ערביים, עולמיים. אלף ואחד פלגי תודעה ואינטרסים יישפכו לתוך האגם הזה, ואין לדעת איך יתמזגו.

קשה לתלות תיקנות במישלחת הישר' אלית. ממשלת-ישראל הולכת להעידה כמי שכפאו שד, כמי שגנר' לעקידה. אין בטיה בשורה גדולה חדשה, היכולה ל' חשמל את האווירה. כפי שריהחוק שלה יהיה מלל אינסופי. העמדות הישנות שנק' בעו לפני המבול — ושגרמו למבול. אבל חרבה יהיה תלוי בנו.

אבל חבה נקווה שהשלום ייוצור דינאמיק ממשלו, שתדחוף קדימה גם את הפרבנים והנרתעים, בשני הצדדים. חבה נפקח את עינינו על המישלחת שינו, ועד הממשלה ש' שדחה אותה, שתעמוד בעוד שבוי עינים דמישפט שרף.

רי השלג של שווייץ מתחת למטוס. מעטה מבהיק של לובן צה. הנה היא, ז'נבה. אינו זהו סמל. צבע היונה כיספה את צבע הנץ.

ה מטוס יוצא ממעבה העננים, ולפתע השמיים שטופים שמש. רוח של